

**ПРАВНИ ОСНОВ ЗА САОБРАЋАЈНО ВЕШТАЧЕЊЕ
У КРИВИЧНИМ ПОСТУПЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
– САДАШЊЕ СТАЊЕ И НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ**

**LEGAL BASE FOR TRAFFIC EXPERTISE IN CRIMINAL
COURT PROCEDURES AT REPUBLIC OF SERBIA
– PRESENT STATUS AND NEW TENDENTIONS**

Драган Обрадовић¹

IX Симпозијум
"Опасна ситуација и веродостојност
настанка саобраћајне незгоде (преваре у осигурању)"

Резиме: Саобраћајно-техничко вештачење је једно од најзначајнијих и најчешћих врста вештачења у кривичном поступку. У овом раду представили смо правни основ за ову врсту вештачења. Указали смо на тренутно важеће, али и нове прописе из области кривичног поступка у нашој земљи који су тренутно у припреми, као и на најзначајније одредбе новог, системског закона који је од значаја за све вештаке. Такође, представили смо и најчешће проблеме са којима се све врсте вештака сусрећу у пракси, као и неке проблеме који су специфични за саобраћајно-техничко вештачење.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: ВЕШТАК, КРИВИЧНИ ПОСТУПАК, САОБРАЋАЈНО-ТЕХНИЧКО ВЕШТАЧЕЊЕ, ЗАКОНИ

Abstract: Traffic-technical expertise is one of the most important and the most common expert evidence in criminal court procedure. In this paper we presented a legal base for this type of expertise. We indicate the currently valid and the new legislation in our country which are currently in preparation, as well as the most important provisions of the new, system of law which is relevant to all experts. Also, we present the common problem faced by all kinds of experts met in practice, as well as some problems that are specific to traffic-technical expertise.

KEY WORDS: EXPERT WITNESS, THE CRIMINAL COURT PROCEDURE, TRAFFIC TECHNICAL EXPERTISE, LAWS

¹ Национални правни и форензички експертски центар, Београд nec.centar@gmail.com

1. УВОД

Сва процесна законодавства у Србији из времена првих писаних кодификација – XIX век – предвиђају институт вештачења. То се односи на кривично процесно законодавство, закон о парничном, ванпарничном и извршном поступку, закон о управном поступку, прекршајно законодавство. Још тада судије, односно лица која су водила одговарајуће поступке, користили су помоћ стручних лица која су имала специфична знања са којима они нису располагали, да би разрешили дилеме у одговарајућем поступку и да би могли донети одговарајућу, на закону засновану одлуку.

То се односило и на све врсте вештачења. До данашњег дана остало је правило да судије, судије прекршајних судова, када не располажу стручним знањем да би разрешили дилеме са којима се суочавају, често одређују вештачење путем вештака одговарајуће струке.

Правни основ вештачења у кривичном поступку у Републици Србији у овом моменту представљају одредбе Законика о кривичном поступку (даље: Законик). Међутим, потребно је укратко представити и пропис који такође представља правни основ за све вештаке – Закон о судским вештацима (даље: нови закон). Представићемо и његова најважнија решења, с обзиром на значај овог закона за све области вештачења, па самим тим и за саобраћајно вештачење. Такође, представићемо и одредбе Нацрта Законика о кривичном поступку (даље: Нацрт ЗКП) који је тренутно на јавној расправи. Све су то прописи који представљају или ће представљати правни основ за саобраћајно вештачење које је једно од вештачења које се најчешће одређује у кривично судској пракси.

2. ЗАКОН О СУДСКИМ ВЕШТАЦИМА – НАЈВАЖНИЈЕ ОДРЕДБЕ

Да би неко био вештак у судском или управном поступку мора да испуњава одређене услове за обављање послова вештачења. Ти услови су до недавно били предвиђени у Закону о условима за обављање послова вештачења из 1987. године – даље: стари закон (1). Поменути закон је престао да се примењује ступањем на снагу Закона о судским вештацима – даље: нови закон (2). Вештаци изабрани по одредбама старог закона још увек поступају у том својству у наредних годину дана од дана ступања на снагу новог закона (чл.30. ст.1. новог закона).

Нови закон има 32 члана и подељен је у шест делова и то: уводне одредбе, услови за обављање послова вештачења, поступак именовања и разрешења, правна лица која обављају послове вештачења, права и обавезе вештака, прелазне и завршне одредбе. Нови закон је краћи од старог закона који је имао 44 члана и био је подељен у пет делова и то: основне одредбе, друштвена-правна лица која обављају послове вештачења, физичка лица која обављају послове сталног вештака, права, обавезе и одговорности вештака, прелазне и завршне одредбе.

2.1. Уводне одредбе

Уводне одредбе имају пет чланова (као и стари закон) и дефинишу : садржину закона, шта су то послови вештачења и ко може да их обавља, ко именује и разрешава вештаке без обзира да ли су у питању физичка или правна лица и права вештака на накнаду трошкова и награду за рад.

У погледу **садржине**, новим законом се, поред услова за обављање вештачења, права и обавеза лица која обављају вештачења (као и стари закон) уређују још: поступак именовања и разрешења судских вештака и поступак уписа и брисања правних лица која обављају послове вештачења.

Послови вештачења су дефинисани скоро идентично одредби из старог закона, осим што се у новом закону акценат ставља да су то: стручне активности (у старом закону – активности) чијим се обављањем, уз коришћење научних, техничких и других достигнућа, пружају суду или другом органу који води поступак, потребна стручна знања која се користе приликом утврђивања, оцене или разјашњења правно релевантних чињеница.

Нови закон дефинише **ко може да се бави вештачењем**; такође, под којим условима вештак или правно лице из друге државе, који према закону те државе испуњавају услове за обављање послова вештачења, може обавити вештачење у нашој земљи. Сматрамо да је то изузетно значајна новина која је већ ранијих година имала своју потврду у пракси. Наиме, у неким изузетно значајним предметима у току кривичног поступка, после вештачења које су обавили вештаци из наше земље, од стране суда одређено је ново вештачење које је поверено стручним установама из других држава. Са друге стране, познато нам је да вештаци саобраћајне струке из наше земље –појединци, али и институције вештаче у иностранству, макар то била Босна и Херцеговина, Црна Гора. Са јасним дефинисањем под којим условима и у којим случајевима је могуће ангажовати вештаке из иностранства, сматрамо да су дилеме у којима су до сада биле судије које поступају у првостепеним судовима отклоњене и да, у недостатку овакве одредбе у постојећим процесним законима, у одредбама које се односе на вештачење то је могуће позивањем на ову одредбу новог закона.

Нови закон садржи експлицитну одредбу која се односи на **статусни положај вештака** – министар правде их именује или разрешава, односно одлучује о упису и брисању правних лица, у зависности да ли су физичка или правна лица.

Нови закон садржи такође, одредбу која се односи на **право на накнаду трошкова и право на награду за рад вештака** – суштински идентичну са одредбом из старог закона наведеном у делу који се односио

на права, обавезе и одговорности вештака. Сматрамо да је ово решење оправданије, као једно од основних права која припадају свим вештацима и које се не доводе у сумњу на било који начин у односу на обављено вештачење.

2.2. Услови за обављање послова вештачења

Одредбе које се односе на услове за обављање послова вештачења, (чл. 6.–10.) прописују формалне услове које морају да испуњавају вештаци – физичка или правна лица, да би уопште могли да буду кандидати за вештака, односно да наставе да се баве пословима вештачења.

За **физичка лица** која желе да се кандидују за вештака, нови закон прописује оштрије услове од старог закона, па прописује да кандидат за вештака, поред осталих услова, мора да има одговарајуће стечено високо образовање на студијама другог степена, односно на основним студијама – за одређену област вештачења. Стари закон је прописивао да лице које жели да се бави пословима вештачења, поред осталих услова, морало је да има најмање четврти степен стручности, а није постојао услов у погледу броја година радног искуства. Сматрамо да је решење из новог закона адекватно времену у коме живимо и да је поред завршеног факултета оправдано тражити да кандидат за вештака има и одговарајуће радно искуство у струци, као и практична искуства у одређеној области у којој жели да се бави вештачењем.

Међутим, сматрамо да је *одредба чл.6.ст.2 новог закона* која се односи на изузетак од посебних услова које морају имати лица која подносе кандидатуру за вештака у погледу стручне спреме *недовољно прецизна*. Том одредбом прописано је да, изузетно, за вештака може бити именовано лице које има најмање завршену средњу школу, ако за одређену област вештачења нема довољно вештака са стеченим високим образовањем. Формално тумачећи овакву одредбу произилази да за вештака може бити именовано лице са вишом или средњом стручном спремом које не испуњава остале формалне услове у погледу минимума радног искуства у струци, стручног знања и практичних искустава у одређеној области вештачења и достојности.

Та ***непрецизност се може превазићи допунама закона*** утолико што би се прецизирало ***да се, изузетно од става 1. тачке 1. овог члана, за вештака може именовати лице које има најмање завршену средњу школу, ако за одређену област вештачења нема довољно вештака са стеченим високим образовањем, а то лице испуњава све остале опште услове, као и одговарајуће радно искуство у струци и практична искуства у одређеној области у којој жели да се бави вештачењем.***

За **правна лица** која желе да се кандидују за вештака, основна разлика која се уочава је да је у новом закону изричит услов да су у правном лицу запослена лица (физичка лица – примедба аутора) која су уписана у Регистар вештака. Сматрамо да је решење из новог закона у погледу запослених лица у правном лицу адекватно времену у коме живимо. Такође, овим решењем се избегава потенцијална дискриминација између физичких лица која морају да испуне одређене ригорозне формалне услове пре него што се кандидују и, после спроведеног поступка, буду именована за судског вештака, са једне стране, и запослених у правном лицу који сада, по новом закону, морају да испуне све услове као и физичка лица у погледу уписа у регистар вештака да би могли обављати послове вештачења у правном лицу, са друге стране.

Осим те разлике, када су у питању правна лица која могу обављати послове вештачења евидентна разлика је и у погледу оснивача. Према новом закону нема било каквих ограничења у погледу оснивача правног лица које може обављати послове вештачења, тако да је поменуто решење знатно боље и у пракси као оснивачи појединих правних лица у будућности се могу јављати и приватне фирме, али и физичка лица.

2.3. Поступак именовања и разрешења

Поступак именовања и разрешења судских вештака регулисан је одредбама које се односе само на физичка лица – кандидати за вештаке (чл.11.-15.), односно именовани вештаци (чл.16.-21.). У новом закону изричит је услов да су запослена лица која желе да се баве вештачењем у оквиру правног лица претходно као физичка лица уписана у регистар вештака.

Нови закон изричито предвиђа да постојање потребе за вештацима одређене области вештачења председници првостепених судова достављају министарству надлежном за послове правосуђа, након чега се објављује јавни позив за именовање вештака, тако да већи број заинтересованих лица из одређене области може да се пријави на тај позив, а самим тим већа је и могућност квалитетнијег избора вештака.

Имајући у виду нову организациону мрежу правосуђа која функционише од 1.1.2010. године у којој се, као првостепени судови, појављују основни и виши судови, сматрамо да наведена одредба није најпрецизнија, јер даје могућност председницима свих првостепених судова на подручју једног вишег суда да доставе потребе за вештацима (3). То указује на потенцијално одсуство координације на једном релативно ограниченом подручју и на недовољну сарадњу председника првостепених судова који могу доставити потребе за већим бројем вештака из исте области вештачења него што је објективно потребно. Ова ситуација се може превазићи избором мањег броја пријављених вештака од исказа-

них потреба за одређену област на одређеном подручју или изменама овог закона у наредном периоду, тако што ће председник највишег првостепеног суда – вишег суда на одређеној територији, бити овлашћен да збирно достави потребе за вештацима одређене области на целокупној територији која је у оквиру надлежности вишег суда.

Нови закон прави значајну разлику у погледу момента стицања статуса вештака у односу на стари закон, јер изричито предвиђа да је решење о именовању вештака које доноси министар правде, основ за упис у Регистар вештака, али такође и основ да кандидат за вештака може покренути управни спор уколико је министар правде својим решењем одбио захтев за именовање дотичног кандидата за вештака. У том погледу стари закон је прописивао да се својство вештака стиче даном уписа у Регистар сталних вештака и да се против решења о упису може водити управни спор које законско решење је било недовољно прецизно. При томе, у старом закону није постојала изричита одредба да се може одбити захтев за упис у регистар сталних вештака за предложено лице.

Позитивна новина је што ће подаци о вештацима бити, доношењем решења о именовању, јавно објављени на интернет страници министарства надлежног за послове правосуђа у Регистру вештака. На тај начин подаци о свим вештацима биће доступни брже, лакше и прегледније, не само судијама већ и странкама у поступку, њиховим пуномоћницима односно браниоцима, чиме ће се избећи или значајно смањити приговори странака у погледу личности вештака, њихове специјалности и самим тим ће се позитивно утицати на скраћење трајања поступка.

Значајно је што се у решењу о именовању вештака потпуније наводе подаци, па се поред области вештачења наводи у подацима и ужа специјалност вештака.

Новим законом је као новина предвиђено да поред, Регистра вештака, надлежно министарство води и збирку исправа за сваког вештака – која одредба није постојала у старом закону. На тај начин подиже се ниво одговорности сваког вештака, јер се у поменути збирку исправа која се води појединачно за сваког вештака уносе и све пријаве, решења о изреченим новчаним казнама и предлози за разрешење вештака. Али, истовремено у новом закону се инсистира и на значајној активности суда, односно органа који води поступак и на обавезама које проистичу у погледу праћења рада вештака – да о својим примедбама и новчаним казнама које су изречене вештаку обавештава министарство и да се, најмање једном годишње, на седницама судија у првостепеним судовима разматрају питања од значаја за суд, а која питања се односе на рад вештака, па на основу закључка седнице судија, председник суда може, поред осталог, поднети и образложен предлог за разрешење вештака. Овакве новине треба да допринесу ефикаснијем раду судских вештака, али и првостепених судова.

И у погледу лица која могу поднети предлог за разрешење вештака нови закон има значајно боља решења од старог закона. Тако, нови закон прописује да образложени предлог за разрешење вештака због нестручног, неуредног или несавесног вештачења може поднети суд, орган који води поступак, односно странке или други учесници у судском или другом поступку (чл.18. ст.5).

Новим законом је детаљније и значајно боље прописано када се сматра да вештак неуредно, несавесно и нестручно обавља вештачење. Посебно је значајно да се, у погледу критеријума провере стручности, дају параметри када се сматра да вештак нестручно обавља вештачење – ако даје непотпуне, нејасне, противречне или нетачне налазе, као и то да постоји могућност објективног сагледавања стручности вештака у поступку који се против њега води по предлогу за разрешење – могућност формирања стручне комисије из реда водећих стручњака у области у којој је поменути вештак обављао вештачење ради оцене стручности његовог рада пре доношења одлуке од стране министра. Значајна је новина и да министар може омогућити вештаку да се изјасни о чињеницама и околностима на којима се заснива предлог за разрешење.

Сматрамо да су поменута решења из новог закона скоро у потпуности у складу и са међународним стандардима, али да **треба предвидети као обавезу**, а не могућност, **да се пре доношења решења по предлогу за разрешење, вештак изјасни о чињеницама и околностима на којима се заснива предлог за разрешење**. На тај начин не би било повређено ни право вештака, нити би се значајно продужио поступак, али би се избегао управни спор или би се смањиле шансе вештака који је разрешен да се са успехом позива у том или неком другом, будућем спору да му је повређено право на одбрану да се изјасни о чињеницама и околностима које су га теретиле и због којих је разрешен дужности судског вештака – повреда у смислу чл.6 ЕКЉП (4).

2.4. Правна лица која обављају послове вештачења

Одредбе које се односе на правна лица која обављају послове вештачења (чл.22.-25.) регулишу поступак уписа правних лица, податке које садржи Регистар правних лица за обављање послова вештачења и поступак брисања правног лица из поменутог регистра.

Ове одредбе прописују значајне новине од којих указујемо на следеће:

- правно лице може покренути управни спор уколико је министар правде својим решењем одбио захтев за упис у Регистар правних лица за обављање послова вештачења;
- подаци о правним лицима биће, доношењем решења о упису, јавно објављени на интернет страници министарства надлеж-

ног за послове правосуђа у Регистру правних лица. На тај начин, подаци о правним лицима и свим вештацима који су запослени у тим правним лицима, односно о њиховој ужој специјалности биће доступни брже, лакше и прегледније не само судијама, већ и странкама у поступку, њиховим пуномоћницима, односно браниоцима, чиме ће се избећи или значајно смањити приговори странака у погледу избора правног лица коме се поверава вештачење, односно личности вештака који су запослени код њих и у погледу њихове специјалности, а самим тим ће се позитивно утицати на скраћење трајања поступка.

Новим законом је детаљније и значајно боље прописано када се сматра да правно лице неуредно, несавесно и нестручно обавља вештачење. У том погледу важи све што је речено за физичка лица – вештаке у односу на које је покренут поступак за разрешење. Такође, важе и све сугестије како би требало поступити у складу са међународним стандардима пре доношења решења о брисању правног лица из регистра.

2.5. Права и обавезе вештака

Одредбе које се односе на права и обавезе вештака (чл.26.-29.) суштински су истоветне за физичка и правна лица. Односе се на висину и начин накнаде трошкова и висине награде за вештачење, дужности вештака да се придржавају рокова одређених вештачењем и да вештачења обављају савесно, стручно и непристрасно и дужности чувања тајности података које је вештак сазнао обављајући послове вештачења.

2.6. Прелазне и завршне одредбе

Ове одредбе су од изузетног значаја и прописују обавезе министра правде у погледу објављивања јавног позива за именовање вештака и именовања вештака, у законом прецизно одређеним роковима; опредељују и даљи статус вештака који су уписани у регистар сталних вештака по одредбама старог закона (како физичких тако и правних лица) – сигурни да ће послове вештачења обављати још најмање или највише годину дана од дана ступања на снагу новог закона.

Сви садашњи вештаци и они који су заинтересовани да буду вештаци имали су довољно времена да благовремено донесу одлуке да ли ће се пријавити на јавни позив који је био објављен за именовање вештака 8. октобра 2010. године (у року од 90 дана од дана ступања на снагу новог закона – када су у питању физичка лица). Тај рок је био исти и за правна лица.

У другом делу појављује се *могући проблем како превазићи ситуације неименовања одређених вештака од стране министра правде – у односу на физичка лица, односно престанак поступања одређеног правног лица у својству вештака, јер не испуњава услове предвиђене новим законом.*

Тај проблем може да значајно отежа започете судске поступке пре свега, јер би у таквој ситуацији вештачења морала да се обављају поново од стране нових вештака, било да су у питању физичка лица односно правна лица, у зависности ко је претходно вештачио у одговарајућем судском или другом поступку. Сматрамо да је ***ту ситуацију могуће превазићи допуном новог закона који би садржавао одредбу да ће стални вештаци који су именовани по старом закону довршити започета вештачења до окончања поступка пред првостепеним судом односно другим органом.*** На тај начин превазишао би се потенцијални проблем да се због неименованих вештака по новом закону који су започели вештачење у одређеном судском или другом поступку и урадили писмени налаз и мишљење које је достављено органу пред којим се води поступак морају одлагати започети поступци и одређивати нови вештаци. Последица тога је продужетак трајања поступка, повећани трошкови поступка и могућност застаревања једног броја предмета у кривичним поступцима пред првостепеним, пре свега основним судовима – где су објективно краћи законом прописани рокови застарелости кривичног гоњења.

3. ВЕШТАЧЕЊЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

У Законику вештачење је прописано у глави VII под називом „Радње доказивања“ од члана 113. до члана 132-а. У оквиру наведене главе су прописане још одредбе о претресању стана и лица, привременог одузимања предмета, поступања са сумњивим стварима, саслушању окривљеног, саслушању сведока и увиђају.

Исказ вештака је изјава која садржи стручни налаз и стручно мишљење процесно незаинтересованог стручног лица о чињеницама за чије утврђивање правна спрема и опште образовање судије нису довољне. Вештак треба да има одређено стручно знање потребно за утврђивање чињеница (налаз) да може дати и стручни суд о нађеним чињеницама (мишљење). Због већег броја разлика исказ вештака се издваја као посебно доказно средство од исказа сведока, иако између њих постоје одређене сличности (6).

Законик прописује да се вештачење одређује кад за утврђивање или оцену неке важне чињенице треба прибавити налаз и мишљење од лица које располаже потребним стручним знањем (члан 113.). Вештачење наредбом у писаној форми одређује орган који води поступак, а у њој

ће се навести у погледу којих чињеница се обавља вештачење и коме се поверава. Ова наредба се доставља и странкама.

Наредба за вештачење мора бити прецизна. У њој се мора тачно навести које чињенице је потребно утврдити вештачењем. У пракси, постоје проблеми, јер органи који доносе наредбу за саобраћајно вештачење наређују вештаку: "да утврди узрок и начин настанка саобраћајне незгоде", без ближег прецизирање које чињенице треба утврдити. Честе су и ситуације да се од саобраћајних вештака захтева изјашњавање о чињеницама које представљају правна питања и питања која по својој суштини нису у домену саобраћајне струке – на пример: да определе степен кривице учесника незгоде, па ако вештак погрешно и прихвати да одговори на овако постављено питање он излази из своје компетенције и преузима улогу суда (7).

Уколико за одређену врсту вештачења постоји стручна установа, или се оно може обавити у оквиру државног органа, таква вештачења ће се поверити, нарочито ако су сложенија, установи или органу, а они одређују једног или више стручњака који ће извршити вештачење. Када орган који води поступак одређује вештака, он ће одредити једног или више вештака у зависности од сложености предмета вештачења. Истовремено, ако код суда постоје стално одређени вештаци, други се могу одредити само у случају опасности од одлагања, ако су стални вештаци спречени или ако то захтевају друге околности (члан 114.).

У пракси, судови користе углавном вештаке појединце – сталне судске вештаке са којима судови годинама сарађују и ти вештаци се "наслеђују" и са променама судија. Ово из разлога што судије међусобно у разговорима знају ко од вештака ради – обавља вештачење – брзо и квалитетно. То су у пракси основни критеријуми који руководе судије приликом избора вештака. Вештаци из других градова узимају се ретко, само ако на подручју првостепеног суда у коме судија ради, односно надлежног вишег суда нема вештака одговарајуће струке. Када су у питању најсложенија вештачења – судско-медицинска, саобраћајна (са више погинулих или другим тешким последицама), итд. обично се одређују комисије од два-три вештака или се таква вештачења поверавају појединим установама којима се у писменој наредби налаже да оформи комисију вештака која ће обавити поверено вештачење.

У пракси, нису нам познати примери да су за вештаке саобраћајне струке у кривичним судским поступцима узета лица која нису била на листи сталних судских вештака. То не значи да таквих ситуација није било, већ да странке на то нису указале у току редовног поступка или поступка по жалби.

Законик не предвиђа изричито могућност да вештачење обави страни физичко лице или стручна установа из иностранства. У пракси, постоје

случајеви где су по налогу суда вештачење обавиле стручне установе из иностранства. Најпознатија су два предмета (због убиства премијера Зорана Ђинђића, где је као један од доказа који је прибављен током поступка било и балистичко вештачење обављено у лабораторији у Висбадену, Немачка; убиство два војника у касарни у Топчидеру – обављено вештачење од стране ФБИ лабораторије из САД). Није нам познато да су у нашој кривично судској пракси одређивана и коришћена вештачења од стране вештака саобраћајне струке из иностранства.

Од вештака треба разликовати стручно лице, које може учествовати у процесној радњи на тај начин што ће пружити помоћ судији, али оно не предузима никакву самосталну процесну радњу, већ само учествује у процесној радњи коју предузима судија и то само по његовом налогу и у границама које он одреди (члан 112.).

У случају када је вештачење поверено установи или државном органу, као вештак у поступку не наступа установа или државни орган већ стручњак (стручњаци) те установе или органа.

Код избора вештака, поред његове стручности, орган који одређује вештака мора да води рачуна да се за вештака не може одредити лице које не може бити испитано као сведок, нити лице које је ослобођено дужности сведочења, као ни лице према коме је кривично дело учињено, а ако је овакво лице одређено за вештака – на његовом налазу и мишљењу се не може заснивати судска одлука, јер би у супротном то представљало битну повреду поступка. Законик прописује да, поред разлога за изузеће судије и судије поротника који се сходно примењују и на вештака, разлози за изузеће вештака постоје у погледу лица које је запослено код оштећеног или окривљеног или је заједно са њима или некима од њих запослено код другог послодавца, а за вештака се по правилу неће одредити ни лице које је испитано као сведок (члан 116.). Како се наредба о одређивању вештака доставља странкама и браниоцу, они су дужни да захтев за изузеће поднесу одмах по сазнању за разлог. О захтеву одлучују судија, председник већа или веће, а у случају дозвољености жалбе на решење о одбијању захтева за изузеће вештака, изјављена жалба има суспензивно дејство уколико не постоји опасност од одлагања (члан 116.).

Подразумева се да су правно неспособна за вештачење још и сва лица лишена пословне способности и лица осуђена на меру безбедности забране вршења позива, дужности или делатности (8).

У пракси, ретке су биле ситуације да је тражено изузеће вештака саобраћајне струке – појединаца, а поготову установа које се у нашој земљи баве саобраћајним вештачењем.

Вештачење може да се одреди у току истраге, у току припрема за главни претрес и на главном претресу. У пракси нису нам познате ситуације

да је саобраћајно вештачење одређено у току преткривичног поступка од стране органа унутрашњих послова ако сами обављају увиђај за кривична дела за која је прописана казна затвора до 10 година (члан 238.).

3.1. Права и дужности вештака

Вештак има право да прегледа предмет вештачења, затим да тражи одређена разјашњења, може му се дозволити и разматрање списка. Право је вештака да, у случају анализе неке материје, део те материје њему буде стављен на располагање (члан 118.). Потом, има право да се на његов захтев изведу докази или прибаве подаци или предмети који су од важности за давање налаза и мишљења, а у случају присуства увиђају или реконструкцији, он може предложити да се разјасне поједине околности или да се лицу које се саслушава, односно испитује поставе одређена питања (члан 117.). Вештак има право и да на главном претресу поставља питања оптуженима и сведоцима, као и право на накнаду трошкова и награде за вештачење.

Дужност је вештака да се одазове позиву органа који га позива, као и да свој налаз и мишљење достави у року који одреди суд, а који се из оправданих разлога може продужити. Новину у Законнику представља могућност да се, у случају непоштовања рока остављеног за вештачење, вештак или установа казне новчаном казном. Рок за обављање вештачења одређује суд (члан 115.). Затим, дужност је вештака да предмет вештачења брижљиво размотри, да тачно наведе све што запази и да своје мишљење изнесе непристрасно и у складу са правилима науке или вештине. При томе, вештак ће се посебно упозорити да давање лажног исказа представља кривично дело (члан 117.). Законик предвиђа и санкције за непоступање вештака у складу са његовим дужностима: од новчане казне за прекорачење рокова за вештачење, преко санкције принудног довођења у случају неодазивања судском позиву, па до обавезивања вештака на плаћање трошкова поступка насталих због његовог довођења, затим трошкова одлагања истражне радње или главног претреса, као и других трошкова проузрокованих његовом кривицом (члан 115.).

Вештак је дужан да положи заклетву пре вештачења на главном претресу, а пре почетка главног претреса, само ако постоји бојазан да због болести или других разлога неће моћи да дође на главни претрес, а и у том случају заклетву полаже само пред судом. Стално постављени заклетви вештак биће пре вештачења само опоменут – биће му скренута пажња на већ положену заклетву (члан 117.). Заклетва је више моралног него правног значаја из разлога што санкција за одбијање полагања заклетве није предвиђена (9).

3.2. Поступак вештачења и испитивање вештака

Вештачењем руководи орган пред којим се води поступак, показује вештаку предмете које ће размотрити у присуству органа који води поступак и записничара, осим ако су за вештачење потребна дуготрајна испитивања или ако се испитивања обављају у установи или у државном органу, или ако то налажу разлози морала; поставља му питања и по потреби тражи објашњења у погледу датог налаза и мишљења, а у случају кад је вештачење поверено установи или државном органу, онда од установе или државног органа тражи објашњења. Налаз и мишљење вештака уноси се одмах у записник, а вештак може, уз одобрење, накнадно поднети писани налаз и мишљење (члан 119.). Стручна установа и државни орган свој налаз и мишљење достављају у писаној форми потписан од стране лица која су извршила вештачење. У оба случаја, у налазу и мишљењу означаће се ко је извршио вештачење, занимање, стручна спрема и специјалност вештака. Уколико странке нису присуствовале вештачењу, оне ће се обавестити да је вештачење обављено и да записник, односно писани налаз и мишљење могу разгледати. Испитивање вештака (давање налаза и мишљења) врши суд и овоме у поступку истраге могу присуствовати тужилац, оштећени, окривљени и бранилац (члан 251.).

Када се ова радња предузима изузетно у току припрема за главни претрес, њој могу присуствовати странке и оштећени, а на главном претресу саслушању вештака присуствују иста лица која могу присуствовати у истрази. Према оваквом означавању у Законнику, у фази припреме за главни претрес, бранилац окривљеног не може присуствовати саслушању вештака, што сматрамо неоправданим, макар из тог разлога што се на тај начин крши начело контрадикторности.

Правило је да вештак свој налаз и мишљење излаже усмено пред судом, али постоје изузеци од овог правила када је дозвољено читање писаног налаза и мишљења или записника о ранијем саслушању вештака. Наиме, веће може да одлучи да се на главни претрес не позивају вештаци из установе или државног органа који су обавили вештачење, ако оцени да се, с обзиром на природу вештачења, на може очекивати потпуније објашњење њиховог писаног налаза и мишљења. То је могуће и у случају када позвани вештак из установе или државног органа није дошао на главни претрес, а веће оцени да је, обзиром на остале доказе, потребно да се упозна са садржином налаза и мишљења (при том по читању, након саслушаних примедби, суд може одлучити и да непосредно испита вештака). Уз сагласност странака, суд може одлучити да се писани налаз и мишљење прочитају независно од тога да ли је вештак био уопште позван на главни претрес (члан 337.).

Записник о ранијем испитивању вештака може се, по одлуци већа и без сагласности странака, прочитати ако је вештак умро, душевно оболео,

или се не може пронаћи; затим ако је његов долазак пред суд немогућ или знатно отежан због старости, болести или других важних узрока и ако без законских разлога неће да дâ исказ на главном претресу. Веће може одлучити, по узимању изјава од странака и без њихове сагласности, да се прочита записник о испитивању вештака на ранијем главном претресу који је одржан пред истим председником већа. У случају да се главни претрес који је одложен, у наставку поступка одржава пред другим председником већа, исти мора почети изнова и сви докази се морају изводити поново, што значи да се поново мора обавити и испитивање вештака. Међутим, на захтев председника већа који је узео изјаве од странака, веће из члана 24. став 6. Законика може одлучити да се одређени докази, у које спада и поновно испитивање вештака, не изводе поново и решењем ће у тој ситуацији одлучити да се прочитају записници о њиховом испитивању на ранијем главном претресу, против ког решења жалба није дозвољена.

У погледу испитивања вештака примењују се општа правила, односно редослед извођења доказа, па ће вештака испитивати прва странка која га је предложила – тужилац, односно одбрана, а биће испитиван на крају ако је његово испитивање одређено по службеној дужности или по предлогу оштећеног. При испитивању вештака на главном претресу, сходно ће се примењивати опште одредбе које важе за њихово испитивање. Пошто председник већа саслуша вештака, чланови већа могу непосредно постављати питања, а тужилац, оштећени, окривљени, бранилац, пуномоћник, законски заступник и други вештаци могу питања непосредно постављати по одобрењу председника већа, који ће забранити питање и одбити одговор на постављено питање ако је оно недозвољено, а код ове забране, странке могу захтевати да о томе одлучи веће.

У пракси, изузетно су ретке ситуације да чланови већа постављају питања вештаку. Питања углавном поставља судија – председник већа и она странка која „није задовољна“ писменим налазом и мишљењем вештака (у зависности од тога да ли налаз и мишљење вештака „потврђује“ наводе оптужбе или одбране). Уколико се вештак не сећа чињеница које је навео приликом ранијег испитивања, или ако одступи од свог исказа, предочиће му се ранији исказ и упитаће се зашто сада исказује друкчије.

3.3. Доказна снага вештачења

Законик прописује да исказ вештака (налаз и мишљење) суд оцењује као и сваки други доказ, појединачно и у вези са осталим изведеним доказима. Одлука судије је у великом броју случајева објективно детерминисана исказом вештака, али то никако не значи да је судија потчињен налазу и мишљењу вештака (10). Мишљење вештака има велики фактички утицај на доношење судске одлуке, став је и других теорети-

чара (11). Трећи наводе: „Судија не сме да буде фасциниран вештаковом стручношћу... проблем је у томе што судија не поседује уско стручна знања која би му омогућила да критички и потпуно провери вештачење. Услед тога се у пракси дешава да судија некритички прихвати налаз и мишљење вештака и да фактички вештак буде тај који пресудно утиче на доношење судске одлуке“ (12).

Суштински и по нашем мишљењу, налаз и мишљење вештака у пракси имају велики значај и веома често уопште не подлежу критичкој оцени суда којој су подвргнути остали докази, па се кроз предмете из праксе утврђује да вештаци често пресуђују. То се нарочито односи на налазе и мишљења установа које својим именом представљају објективно ауторитет за судије, па најчешће изостају питања за вештаке и налази се некритички усвајају, а на њима се гради, пре свега, осуђујућа пресуда.

Законик предвиђа и две ситуацији када се може одредити и допунско вештачење. Код оцене налаза вештака, уколико се они битно разилазе или је налаз нејасан, непотпун или у противречности сам са собом или са извиђеним околностима, а ти се недостаци не могу отклонити поновним испитивањем вештака, Законик прописује да ће се вештачење обновити искључиво са новим вештацима, што је потпуно ново решење у односу на ЗКП (члан 122.). Друга ситуација се односи на мишљење вештака, па ако у мишљењу вештака има противречности или недостака или се појави основана сумња у тачност датог мишљења, а ти се недостаци или сумња не могу отклонити поновним испитивањем вештака Законик прописује да ће се затражити мишљење других вештака, што је такође ново решење у Законику (члан 122.).

У оквиру одредаба о вештачењу Законик прописује посебне одредбе о појединим врстама вештачења. У оквиру тих одредаба, за саобраћајно вештачење у пракси је изузетно значајно да пре почетка тог вештачења буду обављена сва остала неопходна вештачења, а нарочито медицинска која се односе на околности алкохолисаности учесника незгоде, врсте и тежине телесних повреда које је задобио учесник саобраћајне незгоде, узрока смрти – уколико је наступила смртна последица неког од учесника саобраћајне незгоде, у било ком својству да се то лице налазило. Без тих вештачења не може се на прави начин обавити ни саобраћајно вештачење, па би у случају пријема предмета на вештачење после проучавања истог, а пре почетка рада уопште, најбоље било предмет вратити поступајућем судији који је донео наредбу за вештачење и предложити да се претходно прибави комплетна документација од стране вештака медицинске струке, па да се тек онда предмет достави на саобраћајно вештачење.

4. НАЦРТ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

У моменту писања овог рада у току је јавна расправа у погледу одредаба Нацрта ЗКП. Имајући у виду да је у Нацрту ЗКП предвиђена суштинска промена у односу на досадашњи систем – предвиђено је да истрагу води јавни тужилац, потребно је представити најважније новине које се односе на вештачење, јер је то значајно за све вештаке, а самим тим и за вештаке саобраћајне струке. Имајући у виду број саобраћајних незгода у нашој земљи, уз податак да су кривична дела из групе против безбедности јавног саобраћаја већ скоро десет година на другом месту у погледу броја пријављених, оптужених, односно осуђених лица међу свим групама кривичних дела (13) – разлог је више да вештаци саобраћајне струке буду благовремено упознати са тим новинама и да евентуално доставе своје предлоге, допуне и сугестије у погледу наведеног прописа који је од изузетног значаја за вођење кривичних поступака пред судовима у нашој земљи у наредном периоду.

У садашњој систематизацији Нацрта ЗКП одредбе о вештачењу су у делу општих одредаба које се односе на доказе. Овим одредбама је посвећено 20 чланова и то 14 одредаба које су заједничке – основне одредбе и односе се на све вештаке и 6 одредаба које се односе на посебне случајеве вештачења: вештачење телесних повреда, вештачење леша и психијатријско вештачење. Предмет нашег разматрања у овом делу рада биће само основне – заједничке одредбе које се односе на вештачење и остале одредбе Нацрта ЗКП у мери у којој су те одредбе од значаја за вештаке уопште. При томе, немамо претензију да ћемо у овом раду обухватити све, већ само најважније новине из ове области, по нашем мишљењу.

4.1. Одредбе о вештачењу без (суштинских) измена у односу на Законик

У овом делу указаћемо само на оне одредбе које су непромењене или уз незнатне измене у формулацији преузете из Законика, а односе се на вештаке. У питању су следеће одредбе које се односе на: одређивање вештачења, број вештака којима се поверава вештачење – сложено вештачење, када се узимају вештаци који нису на листи сталних судских вештака, када се вештачење поверава стручној установи или државном органу, дужности вештака, изузеће вештака, заклетва вештака, поступак вештачења, вештачење у стручној установи или државном органу, налаз и мишљење вештака, недостаци у налазу и мишљењу вештака; испитивање вештака на главном претресу када не могу да дођу на главни претрес због болести или других оправданих разлога, поступању суда на главном претресу ако изостане вештак, присуство вештака извођењу доказа на главном претресу, упозорења вештаку од стране председника већа пре почетка испитивања и испитивање вештака на главном претресу, читање налаза и мишљења вештака.

4.2. Новине у односу на вештаке

У овом делу постоје бројне и значајне новине и на њих ћемо указати пратећи систематику Нацрта ЗКП.

Пре свега, имајући у виду нови концепт истраге – тужилачка истрага, када су у питању одредбе о изузећу вештака према Нацрту ЗКП, сада о изузећу вештака може да одлучује и јавни тужилац.

Изричито је прописано да се *вештачење не може одредити ради утврђивања или оцене правних питања о којима се одлучује у поступку (чл.117.ст.2)*. Сматрамо да је ова одредба од посебног значаја за вештаке саобраћајне струке, јер у пракси је било доста ситуација да су се у својим писменим налазима и мишљењима ови вештаци "заборављали" и да су се у мишљењима бавили и правним питањима.

Такође, први пут је дефинисан *вештак:лице које располаже потребним стручним знањем за утврђивање или оцену неке важне чињенице (чл.118 .ст.1)*, као и могућност да се вештачење у појединим изузетним случајевима повери иностраној стручној установи или органу друге државе (чл.118. ст.4).

Новина је да *орган поступка по службеној дужности (јавни тужилац – суд) може и усмено одредити вештачење ако постоји опасност од одлагања уз обавезу сачињавања службене белешке (чл.121. ст.1)*. Изричито се помиње *одређивање вештачења на предлог странке и браниоца од стране орган поступка по службеној дужности писменим путем и правила која важе у таквим ситуацијама (чл.121. ст.2-5)*.

Сматрамо да је значајна новина што је *први пут изричито прописан садржај наредбе о вештачењу*, тако да вештаци (поготову саобраћајне струке) више не морају сами да раде налаз и мишљење у недостатку прецизне наредбе органа поступка (чл.122). О тим проблемима са којима су се вештаци саобраћајне струке у пракси сусретали, било је речи у овом раду.

Можда најзначајнија новина за вештаке, а поготову вештаке саобраћајне струке, је могућност да у току кривичног поступка буду ангажовани као стручни саветници од стране једне од странака у поступку (чл.129). На основу пуномоћја које је добио од странке која га је ангажовала, стручни саветник има прецизно дефинисана права и дужности у кривичном поступку (чл.130) и то: (право да буде обавештен о дану, часу и месту вештачења и да присуствује вештачењу којем имају право да присуствују окривљени и његов бранилац – изричито је обавеза јавног тужиоца да га о томе обавести /чл.306. ст.4/, да у току вештачења прегледа списе и предмет вештачења и предлаже вештаку предузимање одређених радњи, да даје

примедбе на налаз и мишљење вештака, да на главном претресу поставља питања сведоку или вештаку /чл.407. ст.2/ и да буде испитан о предмету вештачења; дужност да одлуку којом је одређен или пуномоћје без одлагања поднесе органу поступка, да странци пружи помоћ стручно, савесно и благовремено, да не злоупотребљава своја права и да не одуговлачи поступак).

Новина је и да *вештак који не може да дође пред суд или му је долазак знатно отежан може бити испитан путем техничких средстава за пренос слике и звука, ако веће сматра да је његов исказ важан (чл.409. ст.1).* Ова одредба је већ имала своју примену у пракси код неких других врста вештачења и сматрамо да је у потпуности оправдана.

5. ПРОБЛЕМИ СА ВЕШТАЦИМА У ПРАКСИ СУДОВА И КАКО ИХ ПРЕВАЗИЋИ

Нова мрежа судова у пракси сусреће се са истим или готово истим проблемима који су оптерећивали претходну мрежу судова која је функционисала у нашој земљи до 31.12.2009. године. У питању су најчешће следећи проблеми:

5.1. Недовољан број сталних судских вештака из појединих области

Проблем недовољног броја сталних судских вештака је нарочито изражен када су у питању најчешће врсте вештачења у првостепеним кривичним предметима (вештаци саобраћајне струке, економско – финансијске струке, машинске струке, балистичари, поједине врсте вештака медицинске струке – офтамолози, вештаци ОРЛ, орални хирурзи, графолози, технолози, из области заштите животне средине...). Проблем није у толикој мери изражен у највећим градовима у нашој земљи (Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац), али је у осталим градовима био изражен и раније, а исти проблем је и даље присутан. Проблем је у пракси лакше превазилажен код вештака медицинске струке него код осталих врста вештака, а посебно када су у питању вештаци саобраћајне струке – позивани лекари одговарајуће специјалности запослени у здравственом центру у седишту надлежног окружног суда који су ангажовани као вештаци уз претходно полагање заклетве и уз сагласност странака у погледу личности вештака што је могуће по чл.114 Законика о кривичном поступку (5). За друге врсте вештачења ангажују се, по правилу, вештаци из највећих градова, који имају велики број предмета у раду, а при томе су често и сами запослени, па због својих службених обавеза не могу да ураде вештачења у кратком року што утиче на дужину трајања кривичног поступка.

Имајући у виду одредбе новог закона о престанку својства вештака – физичка односно правна лица (чл.30. ст.3. и 4.), недовољан број вештака из

појединих области може да проузрокује озбиљан проблем после именовања вештака по новом закону, због чега треба нарочито обратити пажњу на што већу попуњеност вештацима за територију сваког вишег суда.

5.2. Неравномерна оптерећеност вештака

Питање неравномерне оптерећености вештака је у директној вези са недовољним бројем сталних судских вештака. Вештаци појединих специфичних области вештачења које не постоје у мањим градовима, а који су из највећих градова, имају велики број предмета у раду. При томе, поменути вештаци су често и сами запослени, па због својих службених обавеза не могу да ураде вештачења у кратком року, што утиче на дужину трајања кривичног поступка. Посебан проблем су вештачења која се поверавају установама на вештачење – институти, заводи за вештачење, факултети – које установе обављају вештачења за подручје целе земље и имају велики број предмета у раду, а недовољан број људи који су запослени у тим установама. То су објективни проблеми који утичу на дужину трајања кривичног поступка пред првостепеним судовима.

5.3. Нередовно плаћање вештака који поступају у кривичним предметима од стране судова

Додатни проблем са којим се првостепени судови у свим врстама кривичних поступака сусрећу јесте нередовно плаћање вештака од стране судова. Чињеница је да судови деле судбину стања у држави у погледу материјалних прилика и да не добијају на име материјалних трошкова за разне врсте вештачења довољан износ новца да би могли да благовремено измирују обавезе према вештацима. Због тога поједине установе неће да вештаче док им се не уплати аванс за трошкове вештачења, други шаљу опомене пред утужења због неплаћених рачуна за обављена вештачења, а поједини вештаци који се професионално баве вештачењем као послом од кога издржавају породице, су у пракси били принуђени и да подносе тужбе, односно предлоге за извршења да би наплатили своја потраживања, јер истовремено управа прихода нема разумевање за њихово кашњење у измирењу обавеза.

Додатни проблем су трошкови вештачења када се иста обављају од стране вештака ван територије надлежног вишег суда. Нарочито када су у питању установе које обављају вештачења, јер су њихови рачуни по правилу високи, пошто таква вештачења обављају комисије вештака.

Именовање вештака по новом закону је прилика да се ови проблеми у великој мери превазиђу именовањем довољног броја вештака – различитих области и ужих специјалности, за подручје сваког вишег суда. На тај начин смањила би се зависност од ангажовања вештака из највећих градских – апелационих центара у нашој земљи, чиме се постиже пози-

тиван ефекат на скраћење дужине трајања кривичних поступака пре свега, али и у погледу смањења трошкова кривичног поступка, јер ће се већи број вештачења обављати од стране вештака са територије надлежног вишег суда, чиме се смањују трошкови кривичног поступка.

Осим тога, именовање вештака по новом закону је прилика да се изврши увид и у документацију коју вештаци прилажу као доказ у погледу испуњавања услова за обављање послова вештачења, а посебно у погледу одговарајуће стручне спреме и да се по потреби изврши и провера да ли су одређене образовне установе уопште регистроване код нас или су биле регистроване и у ком периоду, јер се у пракси, али и у медијима оспоравају дипломе о школској спремности појединих вештака који дуго година вештаче за потребе појединих судова. Шта то значи ако се осуђујућа пресуда заснива управо на налазу и мишљењу вештака који нема одговарајућу школску спрему, сматрамо да нема потребе посебно коментарисати.

5.4. Равномерност у ангажовању вештака пред судовима

Потенцијални проблем је обавеза суда, односно органа који води поступак, да у смислу члана 18. став 2. новог закона води рачуна да вештаци из исте области са пребивалиштем на подручју првостепеног суда буду равномерно ангажовани. За сваког судију који поступа у првостепеном суду и који има потребу да ангажује вештака у поступку, основни критеријум који га руководи приликом одлучивања коме од вештака ће поверити вештачење је да ли је вештак претходно вештачио у поменутом суду и какав је квалитет налаза и мишљења тог вештака, па тек онда у ком року вештак може да обави поверено вештачење. У том погледу сваки судија у контакту са колегама, уколико нема лично искуство са одређеним вештаком, проверава да ли је одређени вештак био од њих ангажован да уради писмени налаз и мишљење или је давао налаз и мишљење усмено пред судом, какав је био квалитет тог вештачења, да ли су странке имале питања и примедбе на налаз тог вештака и како је вештак на исте одговорио, те да ли је после налаза одређеног вештака суд морао да одређује ново вештачење.

Судијама је најлакше да ангажују равномерно вештаке из нових области или уже специјалности вештачења када су им ти вештаци непознати и када нису претходно вештачили у неком судском поступку код њих или код других колега судија у истом првостепеном суду. Тада немају никакво искуство у сарадњи са одређеним вештаком и тада се најлакше одређују нови вештаци. При томе, не треба заборавити да се на територији једног вишег суда скоро све судије међусобно познају, да познају и вештаке са истог подручја, па је у том погледу изузетно значајна улога суда у праћењу рада вештака по новом закону у смислу члана 18. новог закона. У смислу објективности праћења рада вештака по свим критеријуми-

ма из наведеног члана потребно је прецизно одредити начин целокупног праћења ангажовања сваког вештака по свим критеријумима, што би требало регулисати и у одговарајућем подзаконском пропису, ко је за то задужен у сваком суду и у сваком одељењу суда. Сматрамо да је најбоље да то буде регулисано допунама Судског пословника.

У којој мери је могуће ангажовање вештака на основу аутоматског избора, о којој могућности се говорило у медијима, у овом моменту је немогуће говорити, обзиром да је процес реформе правосуђа суштински још увек у првој години, да се многе ствари тек уходавају и да када се одређује вештачење у неком предмету треба имати у виду да странке имају пре одређивања личности вештака могућност да оспоре личност вештака, због чега је поступајући судија дужан да им предложи другог вештака.

6. ЗАКЉУЧАК

Вештачење у кривичном поступку је једна од најзначајних радњи доказивања у важећем Законику о кривичном поступку. То се посебно односи на саобраћајно – техничко вештачење, имајући у виду бројност кривичних дела против безбедности саобраћаја у структури свих извршених кривичних дела у нашој земљи.

Осим овог прописа, Закон о судским вештацима представља изузетно значајан закон за вештаке, али и за целокупно процесно законодавство у нашој земљи.

Са квалитативно новим решењима, тим законом је замењен стари и, одавно у погледу многих решења превазиђен, Закон о условима за обављање послова вештачења.

У периоду до уписа вештака који су именовани по одредбама новог закона у Регистар сталних вештака, сматрамо да треба иницирати допуне новог закона у погледу разјашњења појединих нејасноћа или недоречености које могу да имају одређене негативне последице на рад првостепених судова од момента када вештаци именовани по новом закону почну да обављају послове вештачења.

Указали смо и на најчешће проблеме са којима се сусрећу вештаци у пракси, а посебно и на одређене проблеме са којима се сусрећу вештаци саобраћајне струке, као и на могућност превазилажења појединих проблема.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1.] Закон о условима за обављање послова вештачења („Сл. гласник СРС”, бр.16/87,17/87)
- [2.] Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС”, бр.44/2010)
- [3.] Закон о уређењу судова („Сл. гласник РС”, бр.116/08,104/09)
- [4.] Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, "Сл. лист СЦГ" (Међународни уговори), 9/03
- [5.] Законик о кривичном поступку ("Сл. лист СРЈ"70/2001, 68/02, „Сл. гласник РС”, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 122/08, 20/09, 72/09)
- [6.] Грубач, М., Вештачење у кривичном поступку, Вештачење – спорна питања, Зборник радова, Глосаријум, Београд, 2008., 31
- [7.] Вујанић, М. и Обрадовић, Д., Саобраћајно вештачење, Предуслови – правни и технички аспект, Зборник радова „Проблем вештачења у кривичном, парничном и ванпарничном поступку“, Глосаријум, Београд, 2002., 59-85.
- [8.] Грубач, оп. цит. стр. 32
- [9.] Грубач, оп. цит. стр. 32
- [10.] Васиљевић Т., Систем кривично-процесног права СФРЈ, Савремена администрација, Београд, 1981, 346
- [11.] Јекић, З., Кривично-процесно право, Астропрес, Београд, 1994, 315
- [12.] Симоновић, Б., Криминалистика, Правни факултет у Крагујевцу и Институт за правне и државне науке, Крагујевац, 2004., 336
- [13.] Статистика правосуђа – Пунолетни учиниоци кривичних дела бр.194 од 1.7.2010. године Републички завод за статистику и информатику за период 2005-2009: У погледу броја кривичних пријава, оптужења и осуда током 2009. године кривична дела из групе против безбедности јавног саобраћаја су задржала друго место у свим овим категоријама у односу на све групе кривичних дела из Кривичног законика, после групе кривичних дела против имовине, на ком месту се налазе у последњих десет година.